

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESEITŐ.

Felelős szerkesztő SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület”. — Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Ózer Zsigmond egyleti pénztárhoz Klauzál-utca 4. szám küldendők. — Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

A zsidó hitfelekezeti népiskola hajdan és most.

A különböző hitfelekezetek és nemzetiségek benső testvérisülése, melyet már a lánglelkű próféták az emberi társadalom művelődésének végcéljaként hirdetnek, főképp az iskolák padjain mehet végbe. Igen, leginkább a népnevelés szent talaján emelkedhetik az a Morijjá h, melyen egykor az összes nemzetek és hitfelekezetek közös temploma fog épülni, és mely az irás szavai szerint „imaház leszen minden nép számára!” Legalább is kell, hogy alapja ama „isten házá”-nak, mely a testvéri szeretet köteléke által egy nagy népcsaláddá egyesülendő emberiség befogadására lesz rendelve, a tantermekben tétessék le. És ez korántsem oly nehéz, mint sokan hinni hajlandók, feltéve — hogy úgy az iskolai törvényhozás és közegei, a tanhatóságok, mint pedig maguk az ügy közvetlen munkásai, az oktatók és nevelők is őszintén akarják. Még csak az sem szükséges, hogy a nevezett főtényezők positive, hanem csak hogy negative folyjanak be az ügyre, vagyis veszteg maradva, az eszme megtestesülésének természetes lefolyását meg ne gátolják. Világosabban szólva: Kivánatos, hogy iskoláink felekezetnélkülieknek, vagyis helyesebben közöseknek ne csupán neveztessenek, hanem a szó legszorosabb értelmében ilyenek legyenek is, úgy hogy azokat senki — bármely mellékuton — e jellegükből ki ne vetköztethesse.

Hogy miért tartjuk az iskolák „közös” voltát helyesebbnek? Egyszerűen azért, mert a felekezetnélküliségből a túlbuzgóság többnyire vallásnélküliséget szokott kimagyarázni, míg a közösség fogalma minden épeszü ember előtt legfeljebb is csak jogegyenlőséget feltételez. Már pedig, ha azok, kik valamely jogot közösen bírnak, egymással állandóan összeférni is kívánnak, mindenekelőtt kell, hogy ezen ohajtásuk kölcsönös méltányosságban nyerjen kifejezést. Valahányszor nézeteik e joguk élvezését illetőleg netalán szétágaznának, mindannyiszor szükséges, hogy a két fél ne mereven saját nézetéhez ragaszkodják és azt tartsa az egyedül üdvözítőnek, hanem hogy az egyik is, a másik is felfogásából a lehetőség legszélsőbb határáig engedve, egymásnak álláspontjához mind-egyre közelebb jutni igyekezzenek. Így végre egy bizonyos pontban találkozva, egymást megérteni és jogukkal háborítatlan békében egyaránt élni is fognak.

De ugyan ki akarná komolyan állítani, hogy a mainap fennálló „községi” iskolákban valósággal ilyen és nem más szellem az uralkodó? — Bármennyire iparkodjanak is a dolgot leplezgetni, a felekezeti kizárólagosság kovácsolta szeg nagyon is gyakran kibúvik a zsákból, és

például a zsidó tanuló — „keresztény“ iskolában, ha nem látja is, de minden esetre érzi magát. Ez pedig a közművelődés fentjelzett magasztos végcéljának elérését sokkal nagyobb mértékben hátráltatja, mintsem a hajdani iskola — nyíltan bevallott felekezeti volta mellett — azt valaha tehette. Mindezeket nem a vallásfelekezeti elzárkózás utáni vágy mondatja velünk. Ellenkezőleg; a műveltebb zsidó minden időben keresztény polgártársaihoz simulni törekedett, sőt újabb időben nem egyszer — még vallási kötelességeinek, emberi öntudatának, becsületérzetének rovására is! De még a conservatív zsidót sem érheti e tekintetben komolyabb szemrehányás. Hiszen jártak Mózesvallásu gyermekek keresztény iskolákba 30—40 évvel ezelőtt is, tehát már akkor, mikor a vallás iránti kegyelet még minden zsidó szívében mélyen gyökerezett. De azok tudták, hogy amit ott tanulás alatt vallás dolgában látnak és hallanak, az — idegen hitfelekezeti lényegénél fogva — nem rájuk tartozik. Amit pedig az iskolában nem láttak és nem hallottak, azt nem is várta onnan senki. Máshol, leginkább a szülői házban kellett azt nekik nyújtani, és így a zsidó gyermek nyíltan keresztény iskolába járt ugyan, de azért sem vallásos érzülete, sem az iskola iránti tisztelete, sem pedig keresztény tanuló társaihoz való barátsága csorbát nem szenvedett. Előmozdította ezt a jó viszonyt azon körülmény is, hogy a zsidó gyermek odahaza soha nem hallott ócsárló szót más vallás ellen, hanem legfeljebb is csak magasztalót saját vallásáról. Az édes anyjánál magát jobbnak és okosabbnak hirdető leány utóvégre is rossz néven nem veheti, ha az anya gyermekének ezen kiméletlenségét — korántsem gyűlölettel, hanem csupán saját jogos önérzetének érvényesítésével viszonzza. A mi pedig a zsidó hitfelekezeti népiskolát illeti, oda nem-zsidó gyermekek mindenkör bátran eljárhattak. Ezeknek még sokkal kevésbé volt okuk akár vallási, akár társadalmi tekintetben valamely méltatlanságtól vagy hátránytól tartani. Több zsidó községet tudnánk felsorolni, melyeknek felekezeti iskoláit keresztény gyermekek — még pedig saját, mindenesetre felvilágosodott lelkészeik*) beleegyezésével — a legjobb sikerrel látogatták. Szülők annyira meg voltak elégedve, hogy az illető iskoláknak leg-hathatósabb anyagi támogatóivá lettek. A zsidó szülők viszont örömmel, sőt büszkeséggel nézték, hogyan barátkoznak, hogyan testvérísülnek az ő Dolfikáik és Náczikáik a Janikákkal és Pistikékkal. A keresztény növendékek végre igazán jól érezték magukat zsidó tanuló társaik körében.

Hogy is ne? Hiszen ott ültek még akkor is, mikor a zsidó gyermekek a maguk vallásában oktatást nyertek, mikor a biblia eredeti szövegét az ő általuk is értett német vagy magyar nyelvre fordították. Soha nem láttak, soha nem hallottak olyast, a mi őket bármely tekintetben a legkevésbé is megsérthette volna. Sőt ellenkezőleg; minthogy a zsidóság a hittérítést éppenséggel nem kedveli és a maga tiszta eredetiségében igazán szabadelvű, szent tanának előadása közben az említett keresztény növendékek elég gyakran hallhatták, hogy például „minden népnek és hitfelekezethöz jámborai az örök életnek részesei“; hallhatták továbbá a biblia eredeti szövegéből, hogy Mózes — a „mitanítónk“ — már körülbelül 3202 év előtt tanította, „hogy: „Szerecsd felebarátodat mint tenmagadat!“ s hogy a zsidó vallás tanai szerint „felebarátunk minden ember, vallás- és nyelvkülönbség nélkül.“ stb. stb. Még héberül írni és olvasni is megtanul-

*) Nem csoda; hiszen a katolikus lelkészek az ötvenes években többnyire egyszersmind a zsidó iskoláknak is államilag kinevezett tanfelügyelői voltak, s így azon üdvös szellemet, mely ezen intézeteket minden izükben átlengte, önszemléletből ismerték!

tak, és így nem volt ritkaság, hogy — már csak gyermeki kíváncsiságból is — izraelita tanuló társaiknak imádságos könyveiben szintén olvastak. Ilyenkor meg saját szemüleg arról győződhetek meg, hogy a zsidó nem csupán a maga, hanem valamennyi ember javáért imádozik. Volt is ám köszönet mindezekben! A különböző hitfelekezetű egykori tanuló társak s utóbb az illető helységek polgáraivá felnőtt Adolfook és Jánosok, Ignácok és Istvánok közt soha, de soha nem lehetett a vallási vagy társadalmi villongásoknak legcsekélyebb jelét is észre venni. Annál kevésbé pedig lehetett ilyenekről szó, mielőtt a fajgyűlöletnek még csak az imént úton-utfélen mérget köpdőső hydrája, kárhuzatos fejét hazánkban is felütötte. Testvéri egyetértésben vállvetve mozdították és mozdítják elő nagy részben még a mai szomorú viszonyok közt is, egymás javát, s így közvetve a nemzet és a haza szent ügyét! Az ilyen társadalmi viszonyoknak általánosítása képezi a próféták ama magasztos eszményképét, melyről a jelen értekezés bevezető soraiban említést teszünk s melynek valósitása kell, hogy az emberiség egész művelődésének végcélját képezze! A zsidó felekezeti iskola minden időben ennek előmozdítására törekedett; a lelkiismeretes zsidó tanítónak, még a legnagyobb viszontagságok és nélkülözések közt is, ez a szent cél lebegett szeme előtt! Azért is a zsidó felekezeti iskolát bármikor látogathata a nem-zsidó növendék; nem kellett féltenie sem vallását, sem nemzetiségét, sem jellemét. De vajjon megfordítva is ugyanígy volt-e? nem-e a legkirívóbb jellemtelenséget nevelte és neveli még ma is nagyra a zsidó gyermekben az a „községi“ iskolánál működő tanító vagy tanár, ki növendékei előtt akár magáról a zsidó vallásról, akár ennek szertartásairól élczelve, a zsidó gyermeket azon kínos kényszerhelyzetbe hozza, hogy — vagy azért, hogy oktatójának kedvére legyen, vagy pedig azért, hogy saját megilletődését elpalástolja — a többi tanulóval együtt jót, de „nagyon jót“ kaczagjon?! Erre mindenki maga magának megadhatja a feleletet. Elég az hozzá, hogy, mivel a mondottakat aligha lehetne kétségbe vonni, úgy vallási mint társadalmi, de még fontos nevelészeti és közművelődési tekintetek is határozottan a mellett szólnak, hogy a d d i g m i g valósággal **közös** iskoláink nincsenek, a zsidók a maguk bevált felekezeti iskoláit minden áron fentartsák, sőt — ahol lehetséges — újra visszaállítsák! De mivel a viszonyok az idők folyamán alaposan megváltoztak, lehetetlen, hogy a zsidó hitfelekezeti iskola, működését illetőleg, e körülményre tekintettel ne legyen. Ez okból nem ugyan oktatási, hanem inkább nevelési mód szerének változnia kell! Erre vonatkozó nézeteinket a következőkben adjuk elő.

I.

Általánosan elismert alapelv a paedagógiában, hogy a nevelőnek az egyéniséget vagyis a gondjára bízott gyermekeknek külön-tehetségeit, hajlamait és viszonyait tekintetbe kell vennie. Ezen alapelv már Salamon példabeszédeiben a következő szavakkal van kifejezve: „Neveld a fiut a m a g a módja szerint!“ Bárminő értéke legyen bizonyos általános elveknek a nevelésre nézve, mégis szükséges, mikép minden adott alkalommal az illető külön-tehetségeket, hajlamokat és irányokat lelkiismeretes vizsgálat alá vegyük s tisztán megismerjük, hogy így nevelésközben a szerint megfelelő eljárást is követhessünk. „A nevelésnek“ — mondja Jean Paul — „az egyénben az eszményképet kell napvilágra hoznia!“ Miként az egyes gyermekekkel, ép úgy vagyunk valamely nép összességével is; mert, a mi ott az egyéniség, az itt a nemzetiség, s így ezt a nép nevelésében ép úgy figyelembe

kell venni, mint a hogy minden gyermekegyént a maga sajátságai szerint kell nevelni. Azonban, a mily kevésbé engedhető meg az egyénnek, hogy elvitázhatatlan egyéni jogainak erejénél fogva túl tegye magát a család, a község, az állam s végre az egész emberiség iránt tartozó kötelezettségein, ép oly kevésbé áll valamely nemzetenek jogában, úgy is csak a saját tagjait magukba foglaló egyéb köröknek jogait megszüntetni és semmiseknek nyilvánítani. Sőt inkább főfeladata az embernek, hogy mindazon körökben, melyekhez tartozik, erkölcsi öntudattal mozogjon, hogy mindnyájuknak — álláspontjához és erejéhez mérten — eleget tegyen, s hogy azokat önmagával és viszont magát ö velük békében s egyetértésben megtartsa. A társadalmi nevelésnek tekintetbe nem vétele az egyes emberi lénynél a legdurvább önzést szülné, valamint azon nemzet, mely önmagát a művelődés egyedüli tényezőjének, a kötelesség-világ egész tartalmának mondaná, egyoldalú volna s természet- és jogellenes dolgot követne el! E megjegyzés előre bocsátása annál sürgősebbnek látszik, minthogy éppen a zsidóságnak hányták oly sokszor szemére az önkizárás hibáját, bármennyire tanítja is szent tana és története az ellenkezőt. Hogy azonban a nevelésnek a nemzeti sajátságokat és különösségeket figyelmen kívül hagy- nia, vagy éppen eltüntetésüket megkísérelnie, nem szabad, sőt hogy inkább igyekeznie kell, minden egyes vonást összhangzásba hozni az összjellemmel és az általános jelleggel, melyet a nemzet életalakja a különböző viszonyokra nézve kifejlesztett: ez igaz marad mindaddig, míg a nevelés általában más és helyesebb eszmét törekszik megvalósítani, mint a — cosmopolitismust!

II.

Korábbi időkben a zsidó gyermek-nevelés nem lehetett más, mint csakis nemzeti; mert hiszen a szülői ház minden életerével a zsidó nemzet összéletének nézeteiben, szokásaiban, erkölcsében és érdekeiben gyökerezett. Azért a közös erényeket nem is lehetett erényeknek, valamint a közös hibákat sem hibáknak mondani. Jelenleg azonban, hol az általános művelődés, a szabadság és egyenlőség utáni törekvés túlsúlyra jutott, a zsidó nevelőnek főfeladatává lett, mikép az általános nevelészet elvek mellett, népe eszményeit is folyton szem előtt tartsa. Feladata továbbá, fölkeresni ama nemes tulajdonságokat, melyekben a zsidó természet különösen gyökerezik, úgy hogy ennek semmi jó csiráját el ne hanyagolja, minden gyomot pedig már keletkezésében kiirthasson. Ez által fog még csak valóban a zsidóság szellemében és annak fentartására működni.

Vallásosság a zsidó nép lelkületének egyik főalapvonása; Izráel a kinyilatkoztatás népe, mely ez által „papok birodalmává és szent néppé” lőn. Ezzel egész Izráelnek és minden egyes izraelitának rendeltetése lett, hogy Isten megismerését annak tisztaságában megőrizze s az erkölcsi tisztaságra törekedjék. Hogy mikép teljesítette Izráel eme küldetését, arról nem csak saját történetének minden lapja, hanem többé-kevésbé minden más művelt nép története is szól. Néha-néha megzavartnak találjuk ugyan a tiszta Isten-fogalmat Izráel népénél is, mely annak terjesztésére volt hivatva. De ezt mindenesetre csupán politikai zavargások idejében és akkor is csak a népnek egy részénél észlelhetjük. Ellenben egy nép története sem tölthette be lapjait oly nagy időtartamokon át és annyira az egész tömegét átölelően az ősi vallás vitéz védőinek neveivel és tetteivel, mint éppen a zsidók története. A zsidó nevelésnek e szerint kezdettől fogva mindvégig oda kell

törekednie, hogy a növendékekben a velük született Isten-tudatot táplálja; hogy bennök igazi vallásos érzületet keltsen s hogy azt bennök mindinkább szilárd meggyőződésé fejlessze. Ehhez azonban főkéllék, hogy az ifjúságot idejekorán nemcsak a zsidóság tanaival, hanem annak történetével is megismertessük. Mert, míg az előbbiek az istenismeret legdúsabb és legtisztább kútforrásait képezik, — föllépvén már eleve minden tudatlanság és babona ellen — addig a zsidók és a zsidóság története az, melyből a növendék saját törzsének állását a multban s feladatát a jelenben és jövőben irtmerni tanulja. Egyedül ez lelkesítheti az ifjúságot; ez csöpögtethet belé hiterőt és meggyőződéséhez való hűséget!

III.

A vallásos meggyőződéshez való hűség lassan-lassan általános igazságszeretetre is vezet. Régi bölcseink az igazság végtelen becsét a következő mondatban fejezik ki: „Az igazság, Isten pecsétje!” Valamint a Mozaizmus tanai általában magukon viselik a legtisztább igazság bélyegét, ép úgy azt híveiktől is folyton, az élet minden viszonyai közt, szigoruan követelik. Igazságot követelnek gondolkodásban, szóban és tettben, becsületességet minden cselekedetben, s keményen elítélik mindazt, a mi az igazsággal ellentétben áll: a hazugságot, a csalást, a szószegést, a képmutatást és a hizelgést, a hamisság s a rágalmazás minden nemét! Ha már most köztünk mindazonáltal valóság helyett pusztá külső látszatot igen gyakran, ellenben szótartást és elvhűséget mind ritkábban találunk: ez korántsem a zsidónak jellemében rejlik. „Isten” — ugymond a bölcs Koheleth — „az embert szerénynek és egyenesnek teremtette.” Az ellenkező tehát inkább a kor gyarlósága. Azért az erkölcsi nevelés egyik szent feladatának kell tekintenünk, hogy az igazságszeretetet serdülő ifjúságunkban mint egy egész lényével összeforrt elemet honosítsuk meg.

Szeretet a Mózes törvényeinek második alapvonása, azon szellem és lehellet, mely Izráel vallásán vörös fonalként végig huzódik. A legtágabb kiterjedésű szeretet volt ama csillagzat, mely a zsidóknál a szenvedések, a félreismerés és az elnyomatás hosszú éjjeleit megvilágította. A szeretet fentartotta magát a család szűk körében, mert a zsidó családi élet oly tisztaságot, bensőséget és áldozatkészséget fejtett ki, mely általánosan — még ellenségeink részéről is — példányszerűnek volt elismerve. A község kebelében kifejezését lelta a sokféle jótékony-célú intézetekben és intézményekben. Ezek minden életirány felé terjesztették ki üdvös működésüket, s habár — a megváltozott időközlelményekhez képest — különböző helyeken és időkben más-más alakot öltöttek is, mind a mellett e mai napig fenntartották magukat és folyton Izráelnek a jótékonyosság iránt való, mélyen gyökerező hajlamát tüntették fel, még pedig a legszebb világosságban. De miként a családi élet egyrészt előkészítését képezi a vallásszövetkezetbeli vagyis a községi életnek, ép úgy másrészt a kötelességek körét még inkább kitágítja, felébresztvén egyszermint a haza iránti kötelességek érzetét is. És valóban, a zsidóknál minden időben élénk hazafiság mutatkozott, igazi szeretet azon ország iránt, melynek földjén gyermekségük bölcsője állott és melynek hantjai alatt apáiknak kegyelt porai nyugszanak. Azon pillanatban, melyben saját ősi hazájukat elhagyni és politikai önállóságukat feladni

kényszerültek, a próféta *) felszóllította őket. hogy minden érdeküket azonnal jelen új hazájuk érdekeihez fűzzék, s a történelem a példák ezreivel bizonyítja, hogy bármely országnak zsidói csakhamar megszerették hazájukat, csendes és buzgó polgárokként éltek benne, annak megvédése s jólétének előmozdítása céljából minden áldozatra készek voltak és hogy még ott is, hol mindezekért csak újabb elnyomatás várta őket, szívesen adták oda vérüket és vagyonukat az egyszerű hazjukká lett országért!

IV.

A szeretet legmagasabb foka a szentírás e parancsolatában nyilatkozik: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!“ E parancsolatban, miként a Tóráhnak sok más rendeletében is, az általános ember-szeretet elve ölt testet, sőt a sokat rágalmazott talmudisták egyenesen az egész szent törvény sarkkövének tekintik. Akiba rabbi határozottan a Tóra legfelsőbb elvének nyilvánítja. Az általános ember-szeretnek, mint legfelsőbb valláselvnek, mint az istenszeretethez legközelebb álló eszményképnek tehát a nevelésben is első helyen kell szerepelnie. A természetes, minden emberrel vele született közérzületet a gyermekben irgalmassággá kell fejleszteni és a segítő tette a jótékonyásra kiképezni. Felébreszteni és táplálni kell továbbá az ifjúságban a nagyobb egészhez való tartozásnak és ama előnyöknek tudatát, melyeket az állami élet a honpolgárnak nyújt. Így a zsenge keblekben a hazafiság magvát hintjük el. Sokkal inkább mint valaha kell azonban mainap a zsidó ifjúság nevelésében a családi és közérzületre gondot fordítanunk! Az általános üldözés és kizárás megszűntével a zsidó családi élet — a társadalmi és közéletben való akadálytalan s azért több irányban igényelt részvét által — intensivitásából tagadhatatlanul sokat veszített. Míg nálunk azelőtt a családi kör a külvilág élvezeteiért nyújtott kárpótlást, ezek jelenben a családi élet példányszerű vonásainak, szentségének megszűnésével fenyegetnek. A hitközségnek ez idő szerint szintén a külső élet bontó-rontó elemeinek és az időáramlatnak kell ellene működnie. Egyes tagjainak összeműködése által, a zsidóknak különben a szemére hányt „szoros összetartást“ újból meg kell erősítenie. Másképp az ősöktől örökölt, évszázados küzdelmek folytán nyert legmagasabb életjavaink ismét egészen elvesznének!

V.

Elődeink főerényei közé tartoztak: **egyszerűség** az életmódban és **mértékletesség** az élvezésben. Izráel vallása éppenséggel nem ellenzi az örömet és vidámságot vagy az Istentől nyert adományok ártatlan módon való élvezését. Hiszen a szent törvény maga rendeli el az ünnepeken való vigadozást, valamint a zenét, tánczot és játékot is a nép életéhez tartozóknak tekinti. De annál határozottabban itéli el az élvezetvágy minden kihágását, az erkölcsi elfajulást. S valóban, a káros következmények és rontó hatások egy vétségnél sem lépnek fel közvetlenebbül és veszedelmesebben, mint az érzéki kicsapongásnál, mely előbb vagy utóbb — de kimaradhatatlanul — testi, szellemi és erkölcsi romlásra vezet. Ha tehát egyrészt már Mózes törvényei — különösen az étkezési és a házassági törvények — az érzéki ösztönök kitörései ellen korlátot képeztek, önmagán való uralmat és az élvezésben való helyes mértékletességet mozdítottak elő: ugy másrészt a tiszta és benső

*) Jeremiás próféta a Babylonba vitt exulánsokhoz intézett levelében: „Mozdítsátok elő azon hely jólétét, a hová eljuttattalak benneteket és imádkoztatok érte Istenhez, mert annak jólétéből ered a ti jóléteitek is!“

családi élet nem kevésbé működött közre az életmód egyszerűségének és az erkölcsök tisztaságának fentartására! Ki tagadhatná azonban, hogy mainap az élvezetvágy minden néposztályra el terjedt és a nagyobb művelődés, a szabadabb mozgás folytán mind általánosabbá lévén, már Izráel legtöbb házába is be férkőzött?! Sok szülő a zsenge nemzedékben az élvezethajhászást azáltal mozdítja elő, hogy — értelmetlen, elpuhító szeretetében gyermeke számára mindig csak élvezetekről gondoskodván — azoknak nagyon is korán rendkívüli s a gyermekvilág körébe éppenséggel bele nem illő élvezeteket és szórakozásokat iparkodik nyújtani. Így gyermekeikben oly szükségleteket keltenek, melyek minél inkább kielégíttetnek, annál inkább növekednek s a jövőre nézve a legveszedelmesebb szenvedélyeket ébresztik fel bennök. A nevelésnek tehát ez irányban is mielőbb javulást kell eszközölnie. Minden erőnkkel oda kell hatnunk, hogy a zsidó ifjúságban az önmagán való uralkodást és a mértékletességet — az erkölcsösség e két legfőbb factorát — ismét újra meghonosítsuk. Ezt azonban csak úgy érjük el, ha a zsidó házakba megint visszatér a hajdani egyszerűség; ha továbbá az érzéki ösztönt már a gyermekben is helyes kielégítés és a megengedésben való szigorú rendszer által szabályozzuk; ha végre a tulságos és meg nem engedhető érzéki vágyak ébresztésére és fokozására befolyó minden alkalmat kerülünk, sőt elő sem fordulhatóvá teszünk. Így tehát a vallásosságot és az igazságszeretetet, a családi és közszellemet, a hazafiasságot és általános emberszeretetet, az önmagán való uralkodást és a mértékletességet jelöltük meg ama erényekként, melyeket a zsidó ifjúság nevelésében — manap inkább mint valaha — különös gonddal kell ápolnunk! Ezen erények képezik támogató oszlopait minden társadalmi rendnek, míg hiányzásuk elháríthatatlanul az államok, népek és nemzetek vesztét vonja maga után. Ha ez erényeket mindazonáltal zsidó nemzeti erényeknek jeleztük, ennek jogos voltát abban véltük találni, hogy azok — miként eléggé kimutattuk — a zsidóság tanaiban és rendeleteiben mélyen gyökereznek; hogy továbbá még az általános erkölcsromlás idejében is fentartották magukat a zsidó népben és hogy végre annak állami létét is sokkal túléltek kebelében.

VI.

Ha felvetjük már most a kérdést: „Vajjon mely hibák ellen kell a zsidó nevelésnek leginkább működnie?“ a felelet következik részint az előbbiekből, minthogy a megnevezett erények gondos ápolása a velök ellentétes hibákat: a hitetlenséget és hazugságot, az irigységet és gyűlölséget, a rágalmazásra való hajlamot és a mértékletlenséget már csirájukban elfojtják, részint meg azon tekintetből, hogy az egész emberi nemnél ugyanazon szenvedélyek nyilvánulnak, melyeknek minden, bár minő származásu egyénél már idejekorán ellene kell működni. Minthogy azonban a zsidóknak bizonyos hibák mint olyanok tulajdoníthatnak, melyek csak náluk találhatók, azokat itt szintén, de anélkül hogy polemiába bocsátkoznánk, megbeszélés tárgyává akarjuk tenni, kijelölván azon eljárást is, melyet — nézetünk szerint — a nevelésben ellenök alkalmazni mindenesetre czélszerű lesz. Ezen hibákhoz tartozik állítólag a munka-íszony. Már pedig a munka egyuttal eszköze és célja is az életnek. Munka nélkül sem testi, sem szellemi, sem erkölcsi élet nem gondolható. Csakis munka által teszszük lehetővé magunknak és másoknak a létezését, egyedül ez általeszközöljük szellemi erőink kifejtését és csupán ennek segítségével kerülhetjük el a henyelés természetes következményeit: a bűnt, a testi, anyagi és er-

kölcsi s ü l y e d é s t. A biblia első lapjain az embernek földi rendeltetése a következő szavak által van kifejezve: „Arczod verejtékében kell élvezned kenyeredet, míg vissza nem térsz a földhöz.“ A szombatra vonatkozó parancsolatban e toldalékvers: „mert hat nap alatt teremtette az Örökkévaló a mennyet és a földet stb.“ az ember munkáját Isten alkotó működésével hasonlítja össze, az emberi munkát az isteni teremtés mellé állítja, s ez által ki van mondva a munka szentsége! Ha az emberi munkának juttatott eme magas állást az ókor népeinél a munkás-osztályok irányában tanusított megvetéssel összehasonlítjuk, lehetetlen fel nem ismernünk, hogy a szentírás, midőn a munkának ily nagy méltóságot kölcsönöz, a „biblia népét“ folytonos tevékenységre és hasznos munkásságra akarta serkenteni.

VII.

A munkásság hasznos eredményeit és a hanyélés káros következményeit különösen „Salamon példabeszédei“-nek sok helyén találjuk szép hasonlatokban jelképezve. E hasonlatok természetesen az izraeliták által saját országukban űzött mezőgazdaszatnak köréből vannak véve (L. 6. fejj. 6—11. v., 10. fejj. 4—5. v., 12. fejj. 11. v., 20. fejj. 4. v., 24. fejj. 30—32.) Midőn később a fekvőbirtok szerzését a zsidóknak megtiltották, a Talmud bölcsei a tömeg figyelmét különösen a kézművek felé terelték.

És valamint gyakran a legtekintélyesebb rabbik maguk is kézműveket űztek, ép úgy irataikban ezeknek dicséretes voltát s általában a munka becsét fennen magasztalták, egyebek közt mondván: „Ki munkája után él, fölebbvaló az istenfélőnél“ (Berácht 8, a). „Az ember munkára született“ (Nedárim 49, b) „Hét évig tartott az éhség, de a kézműves ajtaján sohasem kopogtatott.“ (Szánhedrin 29, a). „A fiut valamely kézműiparra nem tanítani, annyi, mint őt rablónak nevelni“ (Kiddusin 29, a). „Valamint szent kötelessége az atyának, hogy fiát a szent törvényben oktassa, ép úgy kötelessége, hogy azt valamely mesterségre is taníttassa“ (Ugyanott 30, b). Midőn a zsidóknak később a legtöbb országban a kézműipar űzése megtiltatott és előttök a kereskedés legtöbb ága is elzárattott, a pénzzel való kereskedéshez és a zsi báruskodáshoz mint a nekik még egyedül megmaradt keresetforrásokhoz fordultak. Azonban szemükre hányni, hogy náluk az évszázadokon át rájuk kényszerített kereskedői pályáról a kézműiparra és földművelésre való átmenet „csak vajmi l a s s a n“ történt, ép oly igazságtalan, mintha a kézen-lábon megkötözöttnek munkaiszonyt vetnénk szemére, vagy ha attól, ki éveken át börtönben sinlődött, azt kívánnók, hogy alig kiszabadulva, oly könnyen és jártasan mozogjon, mint az, aki a szabadságot sohasem nélkülözte. Különben a mai zsidók az ellenök ez irányban emelt vádakát a leghathatósabbban czáfolják meg azáltal, hogy az előttük most már teljesen nyitva álló különböző életpályák közt választanak, sőt mindegyiken dicséretes buzgalmat és — akár szívesen hallják „jóakaró utbaigazítóink“, akár nem — tehetőséget is tanusítanak!

VIII.

Valamint a munka az életnek egyuttal czélja meg eszköze, ép úgy czélja és eszköze az a nevelésnek is. Csak magán a munkán lehet a munkát megtanulni, s ahhoz, hogy valakiben a munkához kedvet és erőt teremtsünk, elégséges, ha vele helyesen tanított, helyesen vezetett és helyesen végzett munkát szemléltetünk. Miként az életösztön, ép úgy a munkaösztön is veleszületik az emberrel. A munkaösztön legelőször mint

játékosztón nyilvánul. Ez is kellőképen vezetve és folytonos lelkiismeretes felügyelet alatt akar lenni, nehogy a gyermekben az állhatatlanság, a szeszélyesség és végre a teljes érzéketlenség gyökeret verjen. Az életkor bizonyos fokán a játékosztónból a tulajdonképeni munkaosztón fejlődik ki. Ekkor a gyermek cselekedeteivel fontoskodni s hasznoskodni szeret s örül, valahányszor oly megbízást nyer, melynek sikerét elismerik s hasznavehetőnek nyilvánítják; tiszta, eléggé meg nem figyelhető ujjmutatása ez a természetnek a nevelő számára. Mihelyt a gyermek a munkára valóban megérett, készessük úgy az iskolában, mint a háznál az igazi munkára. De e közben jól figyelembe kell vennünk az elért erő mértékét, hogy azzal a munkát s annak tartamát mindenkor helyes arányba hozzuk. Végre a nevelésnek nem szabad megfejtkéznie arról sem, hogy a munkát rendesen a pihenés váltsa fel. Ez a természetnek nemcsak követelése, hanem szükséglete is, melylyel — eltekintve az eljárás által előidézhető bajoktól: az elcsigázástól, elkedvetlenítéstől és hanyatlástól — csak bizonyos határig szabad daczolni.

A zsidóságnak továbbá két szélsőségi hibát vetnek szemére: az önhittséget és a — csúszás-mászást. Ha még olyan szembe-tűnő is az e két hiba közti ellentét, a mindennapi tapasztalat mégis arra tanít, hogy azok egymás mellett csakugyan fennállhatnak. Mert például oly emberek, kik gazdagság, magasabb állás vagy egyéb külső előnyök által kitűnnek, kevésbé szerencsés embertársaikkal többnyire éreztetni szeretik fölényüket; míg azon tisztelet mellett, melylyel az illetők a nevezett javak iránt viseltetnek, az ilyenekkel náluknál még nagyobb mértékben megáldottak iránt nem tudnak eléggé alázatosak lenni. Egy pillantás a korábbi és részben még a jelenlegi zsidó viszonyokra is, a nagyobb tömegnél tényleg félénk aggodalmat észleltet kifelé, míg befelé az alárendelés hiánya mutatkozott és mutatkozik gyakran még ma is. Azonban az egyik úgy mint a másik csak a viszonyok és a változó sors következménye, mely utóbbiak — az egyén-nél úgy mint az összességnél — a jellemképződésre sohasem maradnak minden befolyás nélkül.

IX.

Azon időkben, a mikor a zsidók feje fölött folyton a Damokles-kardja csüngött; midőn életök és birtokuk minden utczaí suhancz szeszélyének és önkényének oltalmatlanul ki volt téve, az elnyomottak és üldözöttek pedig sem jogot, sem erőt nem érvényesíthettek: ily bánalmazásokkal szemben nem maradt nekik egyéb, mint türelmesen alávetni magukat a durva erőszak hatalmának és az elnyomó előtt magukat megalázni. Mivel azonban a szomorú sors akkor mindnyájukat egyaránt sujtotta, az összes zsidók különbség nélkül ugyanazon kivételes törvényeknek voltak alávetve és mindnyájukat ugyanazon meg nem érdemelt szemrehányásokkal és hazug ráfogásokkal illették: a szenvedések közössége idővel eltörülte azon különbségeket, melyeket más körülmények közt vagyon, értelmiség és befolyás előidéztek volna. Így fejlődött ki a népben bizonyos ellenszegülés a kebelében netalán kinövekedő minden fölebbvalóság irányában is.

Hogy már most ezen, a jelen változott körülmények közt fogyatkozóban levő, de azért egészen még el nem tűnt jellemgyengeségeket végképen kiirtsuk, az ifjúságban a szerénység erényét kell fejlesztenünk, mely a kellő közepet tartja az öntúlbecsülés és az önlealázás közt! A szerénység magasztos erény; a mértékletesség erénye az, saját értékünk megítélésében, különösen pedig értékünknek megítélésében más személyekkel szemben. A szerénységet — ellentétben a kevelység-

gel és döllyfel — úgy a biblia mint a Talmud tanai elég gyakran ajánlják; azonban semmikép sem kívánják a valódi önértéknek félreismerését, az oly önlealázást, melyet némelyek leginkább döllyfös igények elpalástolására szoktak alkalmazni. Az embereknél tekintélyt és tiszteletet elérni akarni, természetes ösztön; oly ösztön, melyben csak az emberek és az azoknak ítélete iránt való tiszteletünk nyilvánul. Ez a jóra, érdemeknek szerzésére serkent; de egyuttal gát is a gonoszság ellen, mely szégyent hozhatna ránk. A növendékben tehát táplálnunk kell a becsületérzést, de csak az által, hogy legifjabb korától fogva a rossz tettet mindig megbecstelenítőnek tüntetjük fel előtte, másrészt pedig megszoktatjuk vele, hogy csakis azt ismerje el tiszteletreméltónak, ami igaz, nemes és jó! Ezáltal rávezetjük arra, hogy a jót csakis jóságának kedvéért gyakorolja s így az ifju lelket a legsikeresebben megóvjuk a becsvágytól és hiúságtól is, melyek előbb-utóbb, de mindenesetre szintén ártalmukra válnak.

X.

Gondoskodnunk kell végre arról is, hogy a növendék saját munkálatainak kielégítő voltáról tudomást nyerjen, még pedig lehetőleg ön maga által; hogy kívánságaiban és reményeiben mértékletes legyen, de azért emberi méltóságának tudatát soha el ne veszítse s mulandó javakért jobb meggyőződését, nemesebb énjét soha fel ne adja.

Mindenekelőtt szükséges azonban, hogy az ifjúságot a nevelés által már idejekorán engedelmisségre szoktassuk. Az engedelmisség az önkényességről, a joghajhászásról és a konokságról való lemondásnak természetes kuforrása. Azáltal, hogy más jogos akaratnak alárendeljük magunkat, tulajdonképen a mi saját akaratunk jut érvényre; látszólag idegen hatalomnak engedvén, akaratunk saját hatalmunkba jut, mert akkor megszűnik pusztá erőként működni és vezérelhetővé lesz. Eszempontból kiindulva, nagyon sok igazság rejlik eme paradoxonban is: „A gyermek szabaddá kezd lenni, mihelyt a szülőknek és tanítóknak engedelmeskedni megtanult“; mert minél inkább becsüli a gyermek azon korlátokat, melyek jogosan akarata körül vonatnak, annál függetlenebb lesz az érzékiségnek hatalmától. Az engedelmisség előnyösen hat a szellem művelődésére és még közvetlenebbül a kedély nemesítésére s általában a gyakorlati életnek való nevelésére! Tájékozásul szolgál az a növendéknek és tevékeny részvételre ösztönzi ama életkörök érdekeinek előmozdításában, melyekben felnő. Az egyén, azon közügynek szabványait követve, melynek ő is résztvevő tagja, elsajátítja magának az ebből eredő áldást és így ismét közreműködik annak tovább plántálásában is. Ha tehát a zsidó ifjúságban az engedelmisséget helyes, észszerű ápolásban részesítjük; ha minden egyes növendékünket arra oktadjuk, hogy akaratát a magasabb, jobb belátásnak vesse alá és külön érdekeit a közjónak tanulja alárendelni: akkor megfognak szünni ama villongások is, melyek 20 év óta oly sok zsidó község fejlődését gátolják, községeink pedig ismét jogosan fogják viselni a „szent gyülekezetek“ czimét, melylyel ősidőktől fogva egymást büszkén megtisztelik!

Halász Nátán.

A nyugdíjtörvény revíziója.*)

„Mélyen tisztelt közgyűlés! Szeretett kartársak! Mióta ezen egyesületi tagjai az iskola és a tanítók ügyeit előmozdító tanácskozások céljá-

*) Bányai Jakab, nagybecskereki tanító előadása f. é. aug. 22-én tartott közgyűlésünk alkalmával, mely a mult számból térszűke miatt kimaradt és melyet most is ugyanazon okból csak részben hozhatunk.

Szerk.

ból egybegyűlnek, soha sem foglalkoztak fontosabb, minden hazai tanítót élénkebben érdeklő tárggyal mint a milyen az, melyet a t. előkészítő-bizottság nagybecsű megbízása folytán mai rövid előadásom tárgyául kitűztem. Ezen tárgy a tanítói nyugdijtvörvény revisiója.

Kétféle érzélem uralja egész valómat midőn e nagyfontosságú életkérdéssel foglalkozom. Ezen érzelmek, egyik a csalódás, a másik a remény. Csalódást keltett mindnyájunkban azon szomorú tény, melyszerint a jelenleg törvényerővel bíró 1875. évi XXXII. t. cz. a tanítókról, azok özvegyeiről és árváiról a lehető legmostohábban gondoskodott, és így anyagi, szellemi és társadalmi állásunk emelésére alig volt alkalmas. A 110 frtos nyugdíjak és 84 frtos özvegyi segélyek t. közgyűlés ássák alá társadalmi tekintélyünket és helyeznek bennünket alantasabb fokra a milyenen egy napidijas irnok áll! A mostani nyugdijtvörvény szűkkeblősége zsibbasztotta meg nem egy tanítóban a munkakedvet és ingatta meg benne a jobb jövőbe vetett bizalmat. Csalódást, keserű csalódást okozott továbbá azon sajnos körülmény, mely szerint a tanitóság majdnem másfél évtizeden át látja a mostani törvény szomorú hatását, mint gyűlnek egyrészt az alapan a milliók, másrészt az ajtónkon kopogó koldus tanítók, a rimánkodó özvegyek, az alamizsnára szorult tanítói árvák. Három év előtt történt midőn véletlenül két különböző helyről, egymásra ugyan nem vonatkozó, de szorosán véve mégis egymással összefüggésbe hozható két levelet vettem. Egyiket egy volt tanítványom írta, ki azon szándékát, mely szerint a tanítói pályára szeretne lépni közölte velem, végelhatározása előtt tanácsomat kérte, a másik levelet egyik elaggott, érdemekben megőszült kartársam küldte, ki keserűen panaszkodott a fölött, hogy munkaképtelenné válván, az állam által neki kiutalványozott 110 frtos nyugdíjra van utalva. Gondoltam magamban: „Szegény öreg kartársam, rajtad nem segíthetek, feléd még a remény szikráját sem bocsáthatom, legfőbb Istenben boldogult Eötvösünk ama szavaival, hogy lehetnek nálad még boldogtalanabb emberek is — vigasztalhatlak. De mitevő legyek a fiatal emberrel szemben, kihez az általános emberbaráti vonzalmon kívül a tanítói szeretet köteléke is fűz? Meginassam-e a fiatal embert elhatározásában? Eltántorítsam-e azon szép és magasztos pályától, mely sok keserű csalódást okoz ugyan, de a kötelességek lelkiismeretes teljesítése után édes megnyugvást is tud szerezni? Jobb jövőben bizva, azon meggyőződésben, hogy elkell jönnie azon kornak, melyben a magyar néptanító nézve jobb és szebb napok virradnak, oly javadalmazásban fog részesülni, mely mellett minden idejét és erejét csakis iskolájára, tanítványaira, azoknak lélektani alapon való nevelésére és oktatására és saját továbbképzésére fordíthatja és öreg napjaiban is meglesz a mindennapi kenyere; tanítványom előtt őszintén feltártam ugyan a helyzetet, de mégis megerősítettem őt elhatározásában. Eljárásomban a remény vezérelt, mely a nagy német költő szerint az embert soha sem hagyta el, sőt még a siron tul is él. Hogy reményem jogosult volt, azt bizonyítják azon nyilatkozatok, melyeket vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister urunk a képviselőház közoktatásügyi bizottságában, ugyszinte a plenumban a néptanítók anyagi állásának javítása, de különösen a nyugdijtvörvény módosítása tárgyában tett. A törvénynek oly mérvű módosítása helyezettett kilátásba, mely a tanitóság kívánalmainak minden tekintetben megfelel. A csalódás folytán majdnem gyökeret vert pessimismust mérsékli bennünk az ujabb időben keletkezett reményokozta optimismus. Vegyítsük a kettőt. Ne csüggedjünk, de ne is bizakodjunk el. Tekintsük a csalódást, a reményt oly szervképző elemeknek, melyek külön-külön az élet fentartására nem alkal-

masak, de vegyítve egymás hatását mérséklék, élvezhető levegőt nyujtának. Midőn a legcompetensebb oldalról tett nyilatkozatokat hódoló tisztelettel vesszük tudomásul, azon forró ohajunknak adunk kifejezést, hogy a nyugdíjtörvénynek kilátásba helyezett módosítása őszkor csakugyan megtörténjék és semmi bármi néven nevezendő más tárgy által a napirendről le ne szoríttassék. Azért a tanítóóság a dolgok lefolyását nem nézheti tétlenül, hanem kötelessége, hogy most a 12. órában kívánalmait, ha nem is törvényjavaslat alakjában, de mégis főbb vonásokban hangoztassa. A fáradt utas, ki étlen, szomjan vándorol, a mentő forrás közelségének neszét veszi, nem pihen, hanem hatványozott erővel siet, míg el nem éri azon helyet, hol előtte az élet forrása megnyílik. Mi is, kik másfél évtized óta látjuk és ismerjük a mostani nyugdíjtörvény hiányait, nem pihenhetünk, hanem a legszélesebb alapra fektetett mozgalmat kell megindítani, hogy csakugyan friss üde forrást, ne pedig keserű csalódás képében mocsárt leljünk.

Az egyes pontozatokkal való bővebb foglalkozás, azok behatóbb indokolása majdnem fölöslegessé válik, hisz alig van tanító, ki a nyugdíjügygyel nem foglalkozott volna. Mindnyájan egyetértünk abban, hogy a tanító szolgálati ideje 40 évről 30 évre szállíttassék le. A ki uraim a tanítói pályán 30 éven át becsületesen, lelkiismeretesen működött, az megérdemli a nyugalmat, a ki a hazát egy emberöltőn át önzetlenül szolgálta, méltó arra, hogy nyugdíjat élvezzen.

Azt hiszem arra nézve sincs köztünk nézetkülönbség, miszerint az utolsó évben élvezett teljes fizetés tekintessék a nyugdíj összegéül. A teljes fizetéssel való nyugdíjazások elve kiszámíthatatlan befolyással lesz nem csak arra nézve, hogy az életét a közjónak szentelt tanító agg napjait gond nélkül tölthesse, hanem az iskolafentartók azon akár törvényt szabta, akár erkölcsi kényszer okozta gondtól, mely szerint nyugalomba vonuló tanítókról nekik kellend gondoskodni, szabadulnak. Az iskolafentartók különben sem igen rendelkeznek nyugdíjalapok fölött, a tanítói nyugdíjszükségleteket csak rendes költségvetési tételek által fedezhetik, ezentúl ezen költségvetési tételeket nyugdíjazás helyett az iskolának jobb karba helyezésére, a tanítói fizetések emelésére és rendezésére fogják fordítani. Fontos kérdés az is, hogy mikortól fogva számíttassék a tanítók szolgálati ideje. E tekintetben az 1875. évi XXXII. t. cz. háromféle tanítót ismer. 1. olyanokat, kik 1875-ben működtek és akkor 55-dik életévüket már betöltötték, 2. olyanokat, kik 1875-ben működtek és 55-dik életévüket még nem töltötték be, 3. olyanokat, kik 1875 után léptek a tanítói pályára. Az első kategóriába tartozók az országos nyugdíjintézmény kedvezményeiből ugyszólván teljesen kizárattak, mert csak nagy áldozatok árán biztosíthattak maguknak nyugdíjat, melynek összege azonban évi 100 frtnál magasabb nem lehetett.

A második kategóriába tartozók szolgálati ideje csak 1870-től fogva számíttatik, 40 beszámítható szolgálati év után 250 frtot tesz, ide tartozik az 1875 előtti tanítók tulnyomó többsége. A harmadik kategóriánál is csak a 21-dik életévnél kezdődnek a beszámítható szolgálati évek. Az 1875. év előtti tanítók egy részének sorsán enyhített az 1875. évi XXXII. t. cz. 44. §-a, mely szerint azon tanítóknak, kik az országos nyugdíjintézetbe nem lépnek be, vagy szolgálati idejük csak 1870-től számítható, az 1870-dik év előtti szolgálatukért igényelhetett nyugdíjilletőségét azok tartoznak fizetni, kik különben is kötelesek lettek volna nyugdíjazásukról gondoskodni. A törvény ezen §-a azonban csakis róm. katolikus és görög katolikus kartársainkra nézve volt kedvező, a mennyiben reájuk a „Ratio educationis“ és a „Systema scholarum“ intéz-

kedései, melyek szerint a tanító 30 évi szolgálat után teljes fizetéssel nyugdíjaztassék, alkalmazást találnak.

A görög-keleti, protestans és zsidó tanítók, fájdalom, eddig csakis az állam által nyújtott csekély nyugdíjra, melynek keresztülvitele mellesleg említve, hosszú időt vett igénybe — és a felekezetek által esetleg megszavazott kegy-adománya voltak és vannak utalva. Hogy ily körülmények közt az 1875. előtti nem-katholikus tanítók jelentékeny része koldusbotra van kárhozthatva, özvegyeik és árváik éh-halálnak vannak kitéve, nem szükséges bővebben bizonyítgatnom. Nem roszaljuk azt, hogy annak idejében, mikor minden áron csak hatalmas pénzalapot akartak teremteni, legalább katholikus kartársaink számára megmentették azt, a mi menthető volt, most azt hiszem a különbség, mely a tanító és tanító közt létezik, megszüntethető volna már. Van egy hatalmas 6.230,000 frtra rugó országos nyugdíjalapunk, mely alap jelentékeny része az 1875. előtti tanítók járulékaiból létesült; égbekiáltó bűn volna tehát a régi tanítókat, kik keservesen keresett filléreikkel ezen szép alap létesítéséhez hozzájárultak, az újabb kartársaknak nyújtandó bárminemű kedvezményéből kizárni. Egyenlő kötelességek mellett egyenlő jogok élvezeteért könyörgünk és nem kételkedünk, hogy könyörgésünk illetékes helyen meg is fog hallgattatni. Azon esetleges ellenvetéssel szemben, mely szerint az 1875. előtti tanítók nem járulnak annyi éven át a nyugdíjalaphoz mint azok, a kik a törvény létrejötte után léptek a tanítói pályára, azt válaszoljuk, hogy mi jövőnk biztosítása érdekében belenyugszunk abba is, ha évi befizetéseink némileg fölemeltetnek, de azon óhajunknak is adunk kifejezést, hogy mindaddig, míg a szolgálati idő és nyugdíj közti egyensúly helyreállítva nincs — és az még jó ideig fog tartani — a nyugdíjalap eddigi jövedelmei meg ne csonkittassanak, első sorban pedig az országgyűlés részéről a tanítói nyugdíjalap dotálására megszavazott évi 150,000 frtnyi segély ezentúl is a régi czimen az országos költségvetésbe fölvetessék.

(Vége következik.)

I R O D A L O M.

Német olvasókönyv az V. és VI. osztály számára, az orsz. magy. izr. tanítóegyesület megbizásából annak magyar olvasókönyve után írta Men dl Lajos. Kiadja Singer és Wolfner. Ára 65 kr.

Egyesületünk olvasókönyveiből ez az utolsó kötet; vele megkapta a hatosztályu izr. felekezeti iskola az V. és VI. osztálya számára az eddigelé hiányzott német olvasókönyvet. Mielőtt ezen kitűnő könyv ismeretetésébe fognánk, engedjenek meg egy pár szót a német nyelv tanításának szükségességéről az izr. felekezeti iskolákban.

A német nyelv és tanításának szükségességéről hazánkban a nem rég elmúlt időben rendkívül izgatott tárgyalások folytak parlamenti és társadalmi körökben. Bár ezen tárgyalások leginkább politikai szempontból történtek, a felmerült eszmék és argumentumok mégis befolyással voltak a paedagogiai körökre is, és különösen a nm. közoktatásügyi miniszter rendelete a német nyelv sikeres tanítása ügyében a középiskolákban eszmecserét kezdeményezett e tárgyról. E rendelet és a német nyelv tanításának felkarolása a higgadtabb, politikai befolyástól ment körökben természetes reactiója volt ama ezt megelőző mozgalomnak, mely a német nyelv tanítását majdnem ki akarta zárni. E német ellenes mozgalom, mely a magyarosodás ügyének szükségeként szerepelt, okozta volt, hogy mind a közép-, mind a népiskolában a német nyelv az első osztályokból kiszorított. Bár a fentemlített rendelet ezen osztályokban most

sem követeli a német nyelv oktatását, a többi osztályban igenis annak intensivebb és gyakorlatibb tanítását rendeli el.

Az izr. felekezeti iskola ment maradott a német nyelv ellenes mozgalomtól, tehát az ellenkező mozgalom sem bir most hatással reá. Iskoláink, melyek mindig első sorban felekezetünk szolgálatában állottak, a legnagyobb sikerrel terjesztették egyszersmind a magyarosodást és ez által a nemzeti nevelést szolgálták. E tény, melyet örömünkre országszerte ismernek el a szakavatott körök, nem gátolta azonban a felekezeti iskolákat, hogy, belátván azon argumentumok helyességét, melyekkel a német nyelv tanítása mellett küzdenek s melyeknek ismétlésére e helyen nem terjeszkedhetem ki, — de talán fölösleges is, — ápolta a német nyelvet, sőt azt is eszközül tudta felhasználni fentemlitett céljainak elérésére. Bár messze vagyunk már azon időtől, — örömmel említjük fel, — midőn a zsidó gyermek csak németül tudott beszélni, de azon a ponton sem állunk még, a melyen a legtöbb más felekezet, hogy gyermekeink semmitsem tudnának németül. A zsidó gyermek még a legmagyarabb vidéken is egy kevés német nyelv tudást hoz magával az iskolába. Nem tagadom, hogy ez legtöbbszörre jargon, de hiszen a magyar nyelvben is legtöbbszörre tájszólást beszél a gyermek és épen az iskola feladata az irodalmi oktatás által az irodalmi nyelvet elsajátíttatni a tanulóval.

Nagyon helyesen tette tehát az orsz. magy. izr. tanítóegyesület, midőn magyar olvasókönyvek kiadása mellett gondoskodott ugyanannyi német olvasókönyv kiadásáról. Német nyelven irt olvasókönyveink épen, mivel a magyar könyvek után készültek, ezek minden előnyeivel birnak és hathatósan mozdítják elő a felekezeti és nemzeti nevelés ügyét, a mellett azonban kitűnő nyelvük és stilusuk által, mely osztályról osztályra alkalmazkodik a gyermek nyelvkincséhez és értelmi fejlettségének színvonalához, a német nyelv sikeres tanítását mozdítják elő. És ha ez így van, a mint azt a tapasztalat bizonyítja, úgy az érdem a kitűnő szerzőt Mendl Lajost illeti, ki tudományos készültséggel és harmincz éves, e téren szerzett gyakorlattal fogott volt e könyvek megírásához és velük ama zsidó tanítóknak, kiknek legnagyobb részét ő képesítette a német nyelv tanítására, oly könyveket adott kezükbe, melyeknek becsét még a német nyelv tanítását illetőleg ellenkező véleményen levő szakférfiak is beismerik.

Ezekre akartunk utalni, mielőtt bebizonyítanók, hogy a német olvasókönyveknek e mostan megjelent, az V. és VI. osztály számára irt kötete mennyire szolgálja anyaga által az általános nevelési célt, nyelve által pedig a német nyelv tanítását. Eme kötet, mint a többi is, általánosságban a magyar könyv beosztását követi és nagyobb részét az ott tárgyalt anyagot veszi át. Eltérései azonban, melyek egyrészt a célból történtek, hogy az olvasókönyvekben az V. és VI. osztály tanulóinak értelmi foka miatt szükséges önálló dolgozatok is nagy számmal legyenek meg, másrészt azért, hogy a magyar könyvben levő, némileg a dolog természete miatt hiányos anyag, kiegészítve legyen a német könyv által, — csakis eme könyv előnyére válnak.

A könyv hét szakaszra oszlik; az első szakasz a zsidó nép történetéből a próféták könyvei és a későbbi iratok után 23 olvasmányt hoz. Ez olvasmányok, bár szintén a szent szöveg nyomán készültek, felfogásuk által és az által, hogy a művelődéstörténeti adatokat kidomborítják, kiegészítik a magyar olvasmányokat. A gondolkodó tanító nagy örömmel fogja venni az e szakaszt bezáró, a misna és a talmudból vett, gyönyörűen elbeszélte parabolákat.

A második szakasz történeti képeket nyújt 22 olvasmányban. Eltérőleg a magyar könyvtől, mely csakis magyar történeti olvasmányokat tartalmaz Nagy Lajostól a jelen korig, ezen szakasz *A.* része történeti képeket ad az ókorból és egy külön olvasmányt a zsidókról Alexandriában, *B.* része a középkorból s egy olvasmányt a zsidókról Spanyolországban, *C.* része pedig életrajzokat az ujkorból, — különös tekintettel a magyar történetre, — közöttük Mendelssohn és Montefiore életrajzait is. Eötvös és Mendelssohn életrajzai mellett kitünően felhasználható idézeteket találunk ezen férfiak műveiből.

A harmadik rész elbeszéléseket, mondásokat és oktatásokat tartalmaz 19 olvasmányban. Ezen elbeszélések erkölcsi tanulságaik, némelyek pedig a bennük szereplő történeti személyek miatt válnak értékessé a mellett, hogy kitünő szerzőktől valók. E szakasz végén 8 csoportban közmondások, példabeszédek, szólásmódok és kitünő mondások nevezetes férfiaktól (Goethe, Schiller, Széchenyi, Deák stb.) vannak összeállítva, még pedig nyelvtani szerkezetük szerint és ez által classicus példakul szolgálnak, ha a tanító elemeztet belőlük, az egész nyelvtan ismétlésére. A tapasztalt tanító nagy örömmel fogja ez összeállítást fogadni.

A negyedik szakasz 10 olvasmányban földrajzi, különösen csillagászati leírásokat tartalmaz, az ötödik szakasz 13 olvasmányban természetrajzi olvasmányokat a természet mind a három országából, míg a hatodik szakasz 7 olvasmányban az ipar és gyári életből hoz ismertetések. Mindezen olvasmányok kitünően vannak megírva, néha classicus eredetűek és ez által fogalmazási mintapéldakul is szolgálnak.

A hetedik szakasz 34 költeményt tartalmaz, köztük 8 vallásos és zsidó történeti tárgyat és 6 magyar tárgyat; mindmégannyi, mint egy anthológiában czélzatosan kiválasztva. Majdnem minden nevezetesebb német költőtől van egy-egy vers; az elbeszélő, lyrai, leiró és didaktikai költészet majdnem minden válfaja egy-egy kitünő példával van bemutatva, sőt egy monolog a drámai költészethez szolgál példakul. A verstan minden gyakoribb versformájára van példa, úgy hogy e szakasz az ügyes tanító kezében poetikai olvasókönyvvé lesz.

Ki a II. III. és IV. osztály számára irt német olvasókönyveket ismeri, magától értetődőnek fogja tartani, hogy e könyv sem hagy semmi kívánni valót nyelv és stílus tekintetében. Az olvasmányok kitünő szerzőktől valók; beillesztésük előtt gondosan úgy lettek átalakítva, hogy az V. és VI. osztályu tanulók értelmi fokát nem sokkal haladják túl. S a melyeket a könyv szerkesztője maga irt vagy másik nyomán átdolgozott, méltán sorakoznak az előbbi olvasmányokhoz. Mindezeket összegezve ama következésre jutunk, hogy e könyv tagadhatlanul megfelel azon kitűzött követelménynek, hogy irodalmi olvasókönyv, fogalmazási és nyelvtani mintapéldatár legyen. Azoknak pedig, a kik e könyvnek is hibául akarnák fölróvni, hogy magasabb színvonalon állana, semhogy azt a gyermek megértse, ama meggyőződésünket fejezzük ki, hogy ha a tanító a második, harmadik és negyedik osztályban lelkiismeretességgel és buzgósággal használta a német olvasókönyveket és e tárgynak is a szükséges időt és a fáradságot szentelte, úgy ezen kötet használata az V. és VI. osztályban semmiféle nehézségekkel nem fog járni, hanem a tanító ugyanazon sikereket mutathatja majd fel, mint a magyar olvasókönyvekkel.

Fogadják tehát olvasókönyveink barátjai örömmel ezen utolsó kötetet is, mely nemcsak betetézi, hanem koronázza is a munkát és hivatva van a régiekhez még számos új barátot szerezni.

Bárd Rezső.

EGYLETI ÉLET.

A központi választmány első üléséből.

A központi választmány m. hó 19-én tartotta első ülését a közgyűlés lefolyása óta és a tagok majdnem teljes számban jelentek meg. Dr. Kohn Sámuel a közgyűlés által megválasztott tiszteletbeli elnök is megjelent ezen ülésben. Miután az elnök a választmány lelkes éljenzése közt ft. Kohn Sámuel urat üdvözölte, ez oda nyilatkozott, hogy mindig tőle telhetőleg az egyesület felvirágoztatásához fog járulni. Az elnök megnyitóbeszédében munkaprogramját röviden fejtegette, mint ez már az „Ért.” 11. számában jelezve volt és a választmány tagjai egyelőre négy szakosztály, vagy albizottságba osztatott be.

Az egyes bizottságok ezek:

1. A paedagogiai a következő választmányi tagokkal: Dr. Bánoczy József, dr. Bárány József, Halász Náthán, dr. Málnay Mihály, Lederer Ábrahám és Csukási Fülöp.*)

2. A gazdasági a következő tagokkal: Szántó Eleázár, Csajági Béla, Ozer Zsigmond, Reif Jakab, Kornfeld Gyula, Tenczer Pál.

3. A segélyezési ügyosztály a következő tagokkal: Keleti Vilmos, dr. Bak Izrael, Maislis Ferencz, Tolnai J. Béla, Győri Adolf és Morgenstern Jakab.

4. A vidéki körök ügyosztálya a következő tagokkal: Csajági Béla, dr. Zsengeri Samu, Mandel Bernát, Adler Simon és Révai Miksa.

Az első vagyis paedagogiai szakosztály máris munkát talált, amelyben a szidur és más kiadványaink körül sürgős teendők váltak szükségessé. Tervünkben pedig van a megejtendő változásokat a kivitel előtt a körökkel közölni, vagy egy oly választmányi ülésben előterjeszteni, (peszachkor) melyben a vidéki vál. tagok és körelnökök is részt vehetnek.

A központ örvendetes tudomást vett arról, hogy dr. Goldziher Ignác ur, a pesti izr. hitközség nagyérdemű titkára, az egyesület tiszteletbeli és pártolótagja külföldön is mint kiváló tudós dicsőséget szerzett ugy magának mint hazájának és hitfelekezetének és a fölötti örömeinek jegyzőkönyvileg is adott kifejezést.

Az alapszabályok értelmében Morgenstern Jakab újra választatott titkárnak és miután mint ilyen nem lehet egyszersmind választmányi tag, helyébe Győri Adolf léptetett elő a rendes tagok sorába.

Az egyesület kötelékébe felvétetett szabályszerűen mint rendes tag: Schlesinger Vilmos Mosdoson, Krausz Vilmos, N.-Surány, Brenner Henrik, Tót-Kelecsény, Altmann József, Gyulafehérvárott és Szőgyi G. Zsolnán.

Miután a választmány több tanítónak kérvényét elintézte volt az ülés befejezettek nyilvánított.

Szeptember hóban fizettek tagdíjat:

Pártoló tagok:			
Bloch Mór, Budapest	5 frt.	Lederer Adolf, Budapest	5 frt.
Friedmann Mór, Budapest.	5	Popper Ármán, „	5
Dr. Kayserling Miksa, Bpest	5	Rosenbaum Ad., „	5
Dr. Kohn Sámuel, Bpest	5	Schmiedl Alb., „	5
		Schweiger Márton, „	10

*) A paedagogiai szakosztály már megtartotta alakuló ülését és Dr. Bánácz József urat bizottsági elnöknek Dr. Bárány József urat pedig bizottsági jegyzőnek választotta. Már első ülésében megbizta Halász Náthán urat, hogy a Szidur új kiadására vonatkozólag kimerítő előterjesztést tegyen. Van most biztos reményünk, hogy jövődéli kiadványainknál a kellő gond még a legapróbb részletekre is fog kiterjeszkedni.

Dr. Simon József, Budapest .	10	frt.	Klein Simon, Verebély	2	frt.
Singer és Wolfner,	5		Kulka Dávid	4	
Tauszig Siegfried,	5		Kohányi Sámuel, Budapest	4	
Wahrmann Sánd.,	5		Kreiszler Gyula, Szakcs	2	
Rendes tagok:			Lusztig Emma, Budapest	4	
Alexander Mór, N.-Keresztur	2	frt.	Mandl Bernát, Budapest	2	
Adler Simon, Budapest	4		Maislis Ferencz, Budapest	2	
Bárd Rezső, Budapest .	2		Netter Róza, Budapest	4	
Bernhárd Mór, Trencsén	4		Pollak Adolf, Tornócz	2	
Brenner Henrik. Tót-Kele-			Rotter Salamon, Budapest	2	
csény	4		Révai Miksa, Budapest .	2	
Baum Fülöp, Veszprém	4		Schlesinger Vilmos, Mosdós	2	
Csajági Béla, Budapest	4		Schlesinger Árm., S.-Tarján	2	
Eckstein Lipót, Szt.-Endre,	4		Spitzer Adolf, Jászberény	1	
Fischer Márk, Budapest	2		Schwarz Károly, Barcs .	2	
Fischer Mór, Szatmár	2		Tauszky Sámuel, Budapest	2	
Füredi Ignác, Budapest	2		Vöröss Simon, Vágújhely	2	
Flesch Miksa, Budapest .	4		Winternitz Ignác, Kun-		
Grünberger Lipót, Budapest	4		Szt.-Márton	2	
Holländer Árm., Ó-Gyalla	4	"	Weber Soma, Budapest	2	
Hirschler Dávid, N.-Vázsony	2	"	Weisz Pinkász, K.-K.-Halas	2	
Hahn Dávid, Pozsony	4	"	Dr. Zsengeri Samu, Budapest	2	"
Haas Mór, Péczel	2	"	Összesen	178	frt.
Budapest, 1889. október 1.			<i>Ózer Zsigmond, pénztáros.</i>		

VEGYESEK.

— **Hymen.** Grünblatt József, vasuti mérnök eljegyezte Szécse n Hermina kisasszonyt, az orsz. siketnémák intézetének tanítónőjét, egyesületünk rendes tagját. Áldás kísérje e frigyét!

— Dr. Toldy László, a „**Törvényhatósági Naptár**“ szerkesztője jelenti, hogy mivel a Naptár nagy terjedelme miatt október 15-ike előtt nem fog megjelenhetni, az előfizetési, illetőleg megrendelési ár — 1 frt 50 kr. — október 15-éig érvényben marad, és a 2 frtos bolti ár csupán a Naptár megjelenése után fog életbe lépni.

— **Mendl Lajos** tanár ur leányának m. hó 15-kén történt kiházaitása alkalmából számos helybeli és vidéki kartárstól szivélyes üdvözleteket vett, ugy magánlevelek mint sürgönyök alakjában és minthogy mindezekre egyenkint sokoldalú elfoglaltsága miatt nem válaszolhat, a mit szive sugallata szerint szivesen tenne, ezuttal mondja a legbensőbb köszönetet mindazoknak, a kik róla megemlékezni sziveskedtek.

Szerkesztői üzenetek.

B. F., Veszprém. Nagyon jól emlékszem beszélgetésünkre, azt „közgyűlés után“ című cikkünkben is kiolvashatta. Ha a közgyűlés nem is határozott az ügyben, azért látni fogja, hogy a k. választmány mindent meg fog tenni, hogy a veszprémiek legfőbb kívánsága valósuljon. — **Grosszman** Márton, Ujfehértó, **Spitzer** Lajos, Mador, **Pollak** Sándor, Beodra. A felvételre szükséges egy orvosi bizonyítvány, mely egészségüket igazolja és tagdíj fejében 2 frt. — **Katz** Henrik, Liptó-Szt Miklos. Jelentését a jövő számban hozzuk egész terjedelmében.

Kohn Arnold SIRKŐ RAKTÁRA

V., váczi körút 14. sz. (az Andrásy-uttal szemben)

ajánlkozik mindennemű **siremlékek** elkészítésére. — A cégnek 16 évi fennállása alatt szerzett jó hírneve kezeskedik arról, hogy a t. cz. megrendelő közönségnek úgy kivitelre, valamint jutányos árra nézve meg bir felelni.

Az üzlet szombaton és ünnepnapokon zárva van.

G. Singer in Triest.

Einzig reelle, seit 17 Jahren bestehende
Bezugsquelle

von

אתרוגים, לולבים, הדסים

empfiehlt:

קרייצער	60	פער שטיק	I.	אלערפיינסטע נר.	אתרוגים כשרים
	40		II.	פיינע	"
	30		III.	גוטע	"
	50			גענויא פיינסטע	גרינע "לולבים כשרים מגנות
	80	פער 100 שטיק 1 פל.			הדסים משולשים פיינסטע

רעפערענץ: עהרווירדען הערר אבערראבבינער רעפ. ס. מעללי טריעסס אונד יעדע רעספעקטאבלע פירמא אין טריעסט.

Telegr.-Adresse: **G. SINGER**, Hoflieferant, **Triest**.

Vallásoktatás!

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése

Budapest, VI., Andrásy-ut 10. sz.

kiadásában megjelent:

A zsidó hitoktatás vezérfonala kiadja a pesti izr. hitközség.
 I. füzet a közös népiskolák I. és II. osztálya számára, 7. kiadás, ára bekötve 30 kr.
 II. füzet a közös népiskolák III. oszt. számára 5 javított kiadás bek. ára 25
 III. füzet a közös népiskolák IV. oszt. számára 5. javított kiadás bek. ára 30 "

Bibliai történet felső nép- és polgári iskolák alsóbb osztályai számára; az eredeti szöveg nyomán írta R a d ó Vilmos ára bekötve 50 "

Szemelvények a zsoltárokból, iskolai használatra fordították S c h ö :
 D. és S t e r n A., hittanárok, ára ... 25 kr.

Olvasmányok a bibliából, iskolai használatára fordították és jegyzetekkel ellátták S c h ö n D. és S t e r n A. hittanárok. II. rész: Próféták ára ... 60 "

Imakönyv az izraelita ifjuság számára (héber szöveg) erősen kötve 40 "

Mózes öt könyve (a héber szöveggel) izraelita iskolák használatára. Kitiűnő szakférfiak közreműködésével magyarrá fordították Fűred i Ignác és S t e r n Mór. 5 rész, mindegyik külön bekötve. Egy-egy rész ára 40 "

Héber A. B. C, és olvasókönyv, írta Műller Adolf, 3. javított kiadás ára bekötve 20

Most megjelent új kiadásban:

תולדת בני ישראל

Első oktatás

a bibliai történetben és a hittanban

a zsidó ifjuság számára.

Irta **Flesch Miksa** fővárosi hitoktató.

Első füzet ára füzve	25 kr.
Második füzet ára	25
Harmadik füzet ára	20

Kapható a kiadónál:

KILIÁN FRIGYES m. k. egyetemi könyvtárosnál

Budapesten (IV. Váci-utca.)

Most jelent meg

ifj. Nagel Ottó könyvkereskedésében,
Budapesten:

תורת האמונה והמוסר

Zsidó hit- és erkölestán

középiskolai növendékek és a **család** használatára.

I. rész 70 kr. — II. rész 40 kr.

Irta:

Halász N.,

iskola-igazgató.

E művet a legilletékesebb szakférfiak véleménye alapján mint minden tekintetben sikerült és a zsidó hitoktatás terén hézagot pótlót az érdekelt körök figyelmébe a legmelegebben ajánlhatjuk.

A Franklin-Társulat kiadásában

Budapesten megjelent:

Magyar olvasó- és nyelvképző könyv népiskolák számára. Szerkesztették Szirmai J., Vörös S., Szilágyi J.

Az Iskolaév. „ABC-és könyv (II. kiadás) kötve 20 kr.

A II. iskolaév (II. kiadás) kötve 30 „

A III. iskolaév „ „ 30 „

A IV. iskolaév „ „ 50 „

Az V. és VI. iskolaév 60 „

Deutsches Lesebuch für die Volks- und Wiederholungsschulen Ungarns. Von Jos. Szirmai, Leop. Klein, Ad. Mayer.

Das I. Schuljahr. „Fibel“, III. Auflage gebunden 25 kr.

Das II. Schuljahr II. Auflage geb. 30 „

Das III. Schuljahr II. Auflage geb. 40 „

Das IV. Schuljahr II. Auflage geb. 50 „

Das V. Schuljahr 60 „

Das VI. Schuljahr 70 „

A zsidó népiskolák számára szerkesztett kiadásból megjelentek:

A második iskolaév kötve 30 kr.

A harmadik iskolaév „ 30 „

Das zweite Schuljahr geb. 30 „

Das dritte Schuljahr „ 40 „

Das vierte Schuljahr 50 „

Szirmai József. Német nyelvképzőiskola gyakorlati példákban. Olvasás. nyelvtan és fogalmazás egyközpontu körökben

I. rész kötve 20 kr.

II. rész kötve 20 „

III. rész kötve 30 „

— **A túlterhelés és a Herbart-Zilleristák.** Füzve 20 kr.

Ballagi Károly és Nagy László. Magyarország története. Kapcsolatban az általános történelem legfőbb vonásaival. Népiskolák számára. Huszonegyedik kiadás. Kötve 30 kr.

— **Földrajz** népiskolák számára.

I. évf. vagy a népiskola 4. oszt. tananyaga. 5. kiadás. Kötve 20 kr

II. évf. vagy a népiskola 5. oszt. tananyaga. Negyedik kiadás Kötve 30 kr.

III. évf. vagy a népiskola 6. oszt. tananyaga. 3. kiadás. kötve..... 25 kr.

Bánhegyi és Emericzy Népiskolai tankönyv olvasmányokkal a magyarhoni népiskolák mindennapi és ismétlő iskolai számára. IX. kiadás kötve 60 kr.
Tartalom: I. Embertan, II. Földleírás. III. Történelem (alkotmánytannal), IV. Természetrajtán, ásvány-, növény- és állattan. V. Természettan.

Bonyhai B. Irányadó az iskolában és az életben. Erkölcsei tanulságos könyvecske. A négy kiadást ért Népiskolai jutalomkönyv című munkája nyomán, a kor igényhez alkalmazva. Füzve 30 kr

Csukási Fülöp és Schön József Zsidó hittan a szentírás elbeszélései kapcsán az őshéber eredeti szöveg alapján a legjelesebb értelmezők és fordítások egybevetésével. Első könyv: A népiskola felső osztályai, illetve a polgári és középiskolák alsó osztály számára, II-ik bővített és javított kiadás. Füzve 80 kr. Második könyv: a polg. és középiskolák III. és IV. osztályai számára. Füzve 50 kr. Harmadik könyv: A polg. és középisk. IV. oszt. számára Füzve 20 kr.

— **Kis biblia** a zsidó ifjúság számára. Az őshéber eredeti szöveg nyomán. Két részben. I. rész kötve 40 kr, II. rész kötve 60 kr., egy vászonkötetbe kötve 1 frt 20 kr.

— **A zsidók története,** különös tekintettel a magyar zsidók történetére. Füzve 1 frt 20 kr.

Erdődi János. Földrajzi vezérfonal iskolai és magánhasználatra. 5. átdolgozott kiadás, tizenöt térképpel. Füzve 50 kr.

Erdődi János. Földrajz a népiskolák felsőbb osztályi számára. Függelékül: Történelmi képek. 5. átdolgozott kiadás. Füzve 25 kr,

Führer Ignác és Schön József. Módszeres nyelvtani példatár. Számos feladványokkal. A népiskolák I. osztálya számára mondattani alapon. Kötve 20 kr., III. osztály számára kötve 25 kr., IV. osztály számára kötve 25 kr

A Franklin-Társulat kiadásában

Budapesten megjelent:

- Hochmuth Abrahám. Gotteserkentniss und Gottesverehrung als Lehr- und Handbuch zum Religionsunterricht** 1 fl. 20kr.
- **Isten-ismeret és Isten-tisztelet.** A biblia és későbbi iratokon alapuló tan- és kézikönyv a vallás oktatására II-dik olcsó kiadás..... 60 kr.
- **Mózes hit- és erkölcstan** az elemi és felső népiskolák számára. Kivonat az „Istenismeret és istentisztelet“ című vallástani könyvéből, utmutatása és felügyelete mellett készítette Szép Lipót. Kötve 30 kr.
- Kapi Gyula. Dalkönyvecske** a népiskola alsó osztályai számára. Második kiadás Füzve 20 kr.
- Kapi Gyula. Összhangzattani gyakorlókönyv.** Zeneiskolák és tanítóképző intézetek számára.
I. Füzet. Füzve 30 kr.
II. Füzet. Füzve 40 kr.
- Klingenberg Jakab. Magyar nyelv- és irálytan.** Helyesírási és irodalmi függelékkel. A népiskola V. és VI., valamint a polgári iskola I. és II. osztálya számára. Harmadik kiadás. Kötve 50 kr.
- **Gyakorlati német nyelvtan** kezdők számára.
I. rész: 2 kiad. Kemény kötésben 25 kr.
II. „ Kemény kötésben 50 kr.
- Löw Lipót Bibliai történet.** Zsidó tanulók számára. Magyarra áttette Löw Tóbiás. Hatodik kiadás. Kötve 50 kr.
- Lutter Nándor. Számtani példatár** a népisk. szám. 5. átdolgozott kiadás
Az I. osztály számára 20 kr.
A II. „ „ 20 kr.
A III. „ „ 15 kr.
A IV. „ „ 15 kr.
Az V. „ „ 10 kr.
A VI. „ „ 25 kr.
- Szente József. Számtani szemelvények.** — Ismétlő iskolások számára. Kötve 50 kr.
- Valló Vilmos. Népiskolai olvasmányok** a gazdasági chemia köréből. Füzve 60 kr.
- Madzsar János. Magyar nyelvkönyv** a német tannyelvű népiskolák számára.
I. köt.: A II. oszt. számára. 2. kiadás. Kötve 30 kr.
II. kötet: A III-dik osztály számára. Kötve 40 kr.
III. kötet: A IV-dik osztály számára. Kötve 30 kr.
IV. kötet: Az V és VI. osztály számára. Kötve 35 kr.
- Magyar olvasókönyv** német tannyelvű népiskolák számára. Szerzők Bakó S. Frühwirth K., Gruber J. és Posch L. Első rész: Az írva-olvasató tanmód elvei szerint dolgozva. I. és II. tanfolyam Negyedik kiadás. Kötve 30 kr.
Második rész. III. évfolyam. Harmadik kiadás. Kötve 30 kr.
Harmadik rész. IV évfolyam. Második kiadás. Kötve 40 kr.
Negyedik rész. V. és VI. évf. 50 kr.
- Ziltz Mór. Hittan** az izraelita népiskolák alsóbb osztályai számára. Nyolczadik javított kiadás. Kemény köt. 30 kr.
- **Hittan.** Az izraelita népiskolák felső osztályai számára. — Negyedik kiadás. Kötve 40 kr.
- Bánhegyi Stefan. Ungarischer Kinderfreund.** Ein Lern- und Lesebuch für die mittleren und höheren Klassen deutscher Volksschulen in Ungarn. — Vierte Aufl. Cart. 60 kr.
- Fibel für den Schreib-Leseunterricht** von Ludwig Posch, Karl Frühwirth und Wilhelm Kund. Cart. 25 kr.
- Deutsches Lesebuch für Volksschulen** von Johann Polster, Karl Frühwirth, Ludwig Posch. I Theil. Zweites Schuljahr. Cart. 35 kr.
- Klingenberg J. Deutsches Sprachbuch.** Ein Leitfaden zur Behandlung des einfachen Satzes, mit einer Beigabe von Orthographie und Stilübungen. I. Theil. Für die dritte Volksschulklasse. Dritte verbesserte Auflage 30 kr.
Für die oberen Volksschulklassen (4. 5.) Zweite verbesserte Auflage 40 kr.
- Lutter Ferdinand Dr. Sbirka pochtovednych prikladov pre národné skoly, Tretie, dla sustavy metrickej prepracované vydanie.** Preložil Frantisek Lacko.
Sväzok I. 20 kr.
„ II. 10 kr.
„ III. 10 kr.
„ IV. 15 kr.
„ V. 25 kr.
- Ziltz Moritz. Glaubenslehre für die unteren Klassen der isr. Volksschulen.** Vierte verbesserte Auflage. Geh. 25 kr.
- **Glaubenslehre für die höheren Klassen der isr. Volksschulen.** Dritte vermehrte und verbesserte Aufl. Geh. 35 kr.
- **Hebräische Sprachlehre für isr. Volksschulen in zwei Cursen.** — Zweite Auflage. Geh. 40 kr.

Ifj. Nagel Ottó

könyvkereskedése

Budapest, Muzeum-körút, a nemzeti színház bérházában.

Bevezetésre ajánlatos népiskolai tankönyvek:

- Módszeres tornatanítás.** I. Népiskolai tornagyakorlatok, irták Horváth F. és Juhász Gy. Ára... .. —.40
- Népiskolai földrajz.** Irta: Barna J. fővárosi tanító, I. rész a népiskolák IV. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai földrajz.** Irta: Barna J. fővárosi tanító, II. rész a népiskolák V. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai földrajz.** Irta: Barna J. fővárosi tanító, III. rész a népiskolák VI. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20

A földrajz tanulását e könyvecske a gyermeknek nagyon megkönnyíti, mivel minden fölöslegest mellőzve, rövid velős szavakkal és hiánytalanul a szükséges ismereteket nyújtja.

Magyarország története párhuzamosan **alkotmányunk vázlatával** és a főbb világesemények függelékével az újabb miniszteri tanterv alapján, írta Barna J. főv. tanító. Negyedik kiadás. Kemény kötésben ára... .. —.30

Népiskolai számtan I. rész, a népiskolák II. osztálya számára, irták Virág (Schön) József és Walter K., kemény kötésben ára —.15

Népiskolai számtan II. rész, a népiskolák III. osztálya számára, irták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.20

Népiskolai számtan III. rész, a népiskolák IV. osztálya számára, irták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.20

Népiskolai számtan IV. rész, a népiskolák V. és VI. osztálya számára, irták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben ára —.40

E könyvecske osztályról osztályra vezeti a gyermeket az elemi számtan ismertetésébe a vidéki gyermek látköréből vett gyakorlati példákat alkalmazva, miért is e könyv vidéki iskolában különös helyén van.

Az egyenletek megfejtése népszerű modorban írta Schwarz M. állami tanító, a népiskolák V., VI. osztályai és polgári iskolák számára ára —.40

E könyv jövedelméből az országos tanítók árvaháza javára minden elkelt példány után tiz-tiz krajczár szerző részéről fordittatni fog.

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., I. rész. Kemény kötésben ára —.30

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., II. rész. Kemény kötésben ára —.25

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., III. rész. Kemény kötésben ára —.35

Zsidó hittani katekizmus leányiskolák részére, írta Halász N., IV. rész. Kemény kötésben ára —.35

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., I. rész —.36

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., II. rész —.30

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., III. rész —.42

Zsidó hittani katekizmus fiúiskolák részére, írta Halász N., IV. rész —.45

Zsidó hit- és erkölcstan I. rész középiskolák számára írta Halász N. —.70

Zsidó hit- és erkölcstan II. rész középiskolák számára, írta Halász N. —.40

Mutatványpéldányok ezen tankönyveknek, bevezetés céljául kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

Minden bárhol kiadott vagy hirdetett könyv nálam és a legelőnyösebb árszámítás mellett kapható. Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesítetnek.

👉 Kimerítő könyvárjegyzékek kívánatra ingyen bérmentve küldetnek. 👈

Német nyelven:

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, I. Theil für die unteren Jahrgänge der Volksschule. Második kiadás. Kemény kötésben ára —.30

Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben, írta Flesch M. fővárosi tanító, II. Theil für die oberen Jahrgänge der Volksschule. Kemény kötésben ára —.30

		Az ált. miniszt. engedély. száma
I. osztály.		
Faludi J. — Szép J. , Magyar ABC és olvasókönyv, ára kötve	20 kr.	17358—1888.
Faludi J. — Szép J. , Német ABC és olvasókönyv, ára kötve	32 kr.	17358—1888.
II. osztály.		
Magyar nemzeti olvasókönyv a II. osztály számára, ára kötve	34 kr.	17358—1888.
Faludi J. Szép J. Német ABC és Olvasókönyv, ára kötve	32 kr.	17358—1888.
Belicza J. , Magyar nyelvtani kézikönyv I. füzet a II. oszt. sz.	15 kr.	17358—1888.
Faludi (Fuchs) J. Számvetési gyakorlókönyv, I. f., a II. o. sz. kötve	15 kr.	14539—1889.
III. osztály.		
Magyar nemzeti olvasókönyv , a III. osztály szám. kötve	40 kr.	17358—1888.
Faludi J. Szép J. Német olvasókönyv, II. kötet, ára kötve	40 kr.	17358—1888.
Belicza J. Magyar nyelvtani kézikönyv, II. füzet a III. oszt. szám.	20 kr.	17358—1888.
Faludi (Fuchs) J. Számvetési gyakorlókönyv, II. füzet a III. oszt. számára, ára kötve	18 kr.	14539—1889.
Hatsek Ign. Magyarország megyei térképeiből	20 vagy 30 kr.	14596—1879.
Hátsek Ign. Magyarország térképe a legújabb megyei beosztás szerint. Minden megye külön színnel színezve, ára	20 kr.	17358—1888.
Dobóczky L. , Gazdasági és kertészeti füzetek, I., az elemi fiú iskolák III. és IV. osztálya számára, ára	18 kr.	4068—1885.
Dobóczky L. Gazdasági és kertészeti füzetek, III. az elemi leányiskolák III. és IV. osztálya számára	18 kr.	4068—1885.
IV. osztály.		
Magyar nemzeti olvasókönyv a IV. osztály számára, ára kötve	46 kr.	17358—1888.
Faludi J., Szép J. Német. Olvasókönyv, III. kötet, ára kötve	48 kr.	17358—1888.
Belicza J. Magyar nyelvtani kézikönyv, III. füzet a IV. oszt. szám.	20 kr.	17358—1888.
Faludi (Fuchs) J. Számvetési gyakorlók., III. f. a IV. o. sz. kötve	20 kr.	17358—1888.
Kuttner S. , Első oktatás a földrajzban a népiskolák IV., V. és VI. osztályai számára. Teljesen átdolgozták <i>Suppan Vilmos</i> és <i>Laukó Gusztáv</i> , ára kötve	30 kr.	14539—1889.
Schwicker H. J. Geographie von Ungarn. (Német tannyelv. isk. sz.) ára kötve	40 kr.	17358—1888.
Lange H., — Dr. Cherven Fl. , Elemi iskolai atlasz, 2-ik bővített kiadás, 13 színezett lapon	40 kr.	14539—1889.
Hatsek I. Magyarország megyei térképei, úgy mint a III. oszt.-ban		14596—1879.
Hatsek I. Magyarország térképei mint a III. osztályban, ára	20 kr.	17358—1888.
Dobóczky L. Gazdasági és kertészeti füzetek, mint a III. oszt. ban	18 kr.	4068—1885.
Vajda Pál. Szépirási minták magyar és német nyelven egybefűzve	20 kr.	25924—1889.
V. osztály.		
Magyar nemzeti olvasókönyv az V. oszt. szám. ára kötve	62 kr.	17358—1888.
Belicza J. Magyar nyelvtani kézikönyv, IV. füzet az V—VI. oszt. számára, ára	40 kr.	17358—1888.
Spitzer L. , Német nyelvgyakorló, ára	20 kr.	17358—1888.
Langraf M. , Deutsche Sprachlehre I., ára kötve	36 kr.	17358—1888.
Kuttner S. Első oktatás a Magyarok történetében. Teljesen átdolgozták Suppan V. és Laukó G. ára kötve	30 kr.	14539—1889.
Kuttner S. Erste ung. Geschichte. Bearbeitet von <i>V. Suppan</i> (Német tannyelvü isk. sz.)	30 kr.	19833—1889.
Mayer M. , Rövid alkotmánytan, ára	16 kr.	17358—1888.
Kuttner S. Első oktatás a földrajzban. A népiskolák IV., V. és VI. oszt. sz. Teljesen átdolgozták <i>Suppan Vilmos</i> és <i>Laukó Gusztáv</i>	30 kr.	17358—1888.
Lange H. Dr. Cherven Fl. Elemi isk. atlasz. II. kiadás. ára	40 kr.	14539—1889.
Hatsek I. Magyarország térképe mint a IV. osztályban	20 kr.	17358—1888.
Kuttner S. Kis Természettan. Teljesen átdolgozta <i>Suppan V.</i>	36 kr.	14539—1889.
Kuttner S. Első oktatás a Természetrészben. Teljesen átdolgozták <i>Suppan V.</i> és <i>Kozocsa T.</i> ára kötve	40 kr.	14539—1889.
Vargyas E. , Természetrész, módszeres előadásban, ára kötve	20 kr.	17358—1888.
Kakujay K. Természetrész, ára	60 kr.	17358—1888.
Kakujay K. Naturgeschichte, ára	60 kr.	17358—1888.
Dobóczky L. Gazdasági és kertészeti füzetek II., az elemi fiúiskolák V. és VI. osztálya számára		4068—1885.
Dobóczky L. Gazdasági és kertészeti füzetek IV., az elemi leányiskolák V. és VI. osztálya számára		4068—1885.
VI. osztály.		
Magyar nemzeti olvasókönyv a VI. osztály számára	62 kr.	17358—1888.
Magyar nyelv, Német nyelv, Magyarok tört., Alkotmánytan, Földrajz, Atlasz, Természettan, Természetr., Gazdaságtan és szépirási minták ugmint az V. oszt.		

Megrendelések úgy a fenti általánosan engedélyezett tankönyvekre, valamint bárkinél és bárhol megjelent könyvekre és zeneművekre a legpontosabban teljesíttetnek. Teljes könyvtárjegyzékek ingyen és bérmentve.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése,
 az orsz. izr. tanítóegyesület kiadója
BUDAPEST, Andrásy-ut 10. szám.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva

I. osztály.

Müller Adolf, Magyar ABC és olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	20 kr.
Müller Adolf, Héber ABC és olvasókönyv bekötve	20 „
Herzog Emil, Német ABC és olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	20

II. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	32 kr.
Komáromy, magyar nyelvtan bekötve	15 „
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	32
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	50 „
Mózes I. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tan.-egy. kiadványa)	40 „
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40
Schwarz Mór, számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	20 „

III. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36 kr.
Komáromy Lajos, Magyar nyelvtan bekötve	15 „
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	50 „
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36 „
Mózes II. könyve, magyar fordítással bekötve	40 „
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	40 „
Lakits—Neiger—Kiss Áron, földrajz bekötve	30 „
Mayer—Marki, Történelem bekötve	30 „
Schwarz, számtani gyakorlókönyv bekötve	24 „
Gönczy—Kugotovicz, (az illető) megye térképe	30 „
Hátsek, Magyarország kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 „
Hátsek, Pestmegye és Budapest és környékének térképe	30 „

IV. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.
Komáromy, magyar nyelvtan bekötve	20 „
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 „
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	50 „
Mózes III. és IV. könyve, magyar fordítás bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	80 „
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40 „
Lakits—Neiger—Kiss Áron, földrajz bekötve	30 „
Mayer—Márki, Történelem bekötve	30 „
Schwarz, számtani gyakorlókönyv bekötve	24 „
Orbók, Egészségtan bekötve	20 „
Hátsek, Magyarország isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 „
Hátsek, az osztr.-magy. mon. isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 „

V. és VI. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.
Mendl, deutsches Lesebuch bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 „
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	50 „
Mózes öt könyve, bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	2 „
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40 „
Lakits—Neiger—Kiss Áron, Földrajz bekötve	40 „
Mayer—Márki, Történelem bekötve	30 „
Füredi, Világtörténet	40 „
Schwarz, számtani gyakorlókönyv bekötve	36 „
Orbók, Egészségtan bekötve	20 „
Hátsek, Magyarország térképe	20 „
Hátsek, az osztr.-magy. mon. isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 „

☞ Ajánljuk mint ujdonságot különös figyelmébe : ☛

Mendl, deutsches Lesebuch für die V. und VI. Klasse
Hoffmann, Német nyelvtani gyakorlókönyv.
Komáromy, Magyar nyelvtan a II. III. és IV. oszt. számára.
Füredi, Világtörténet, második kiadás.

Bevezetés céljából mutatványpéldányt megkeresésre szívesen küldünk.

☛ Könyvkereskedésünkben kapható minden — ha itt nem is hirdetett — iskolai és tankönyv.

Schlesinger Ignác nyomdája. Budapest, rostély-utca (Károlykaszárnya).